

A MAGYAR INTERNET TÖRTÉNETEI

A Tófalvy Tamás által szerkesztett könyv a második kötete annak a sorozatnak, amely a *Kultúra a digitális forradalom idején* címet viseli, és amely a nagyjából három évtizedes múltra visszatekintő infokommunikációs revolúció és az azóta eltelt idő kis és nagy történeteit igyekszik dokumentálni. A kötet négy tematikus egységben (Információ, társadalom; Web, archiválás; Pop, kultúra; Tartalom, szolgáltatás), összesen tizennégy tanulmányban foglalkoznak a különböző tudományterületeken tevékenykedő szerzők a magyar nyelvű internet különböző vonatkozásaival.

Az első tartalmi egység az információhordozó szöveg rendszerezésével és digitalizációjával két tanulmány erejéig is foglalkozik, bemutatva, hogy a tartalmi szempontból megegyező, de formátumát tekintve eltérő szöveg milyen lehetőséget hordoz a befogadó számára. A technikai fejlődés következtében a nyomtatott szöveg ismételtetését és saját ütemű befogadását a digitális szöveg szintaktikai kereshetősége és másolhatósága váltotta, majd a hipertext linkelhetősége és saját irányú befogadása, hogy az adatbázis-transzformációt követően a szemantikus kereshetőség és következtethetőség lehetőségét nyújtsa. Kétségtelen, hogy a technológiai lehetőségek a pusztán szöveget egyre intelligensebbé teszik, gyorsabb, egyszerűbben hozzáférhető és pontosabb tudással kecsegtetnek, azonban érdemes a fejlődés rohanásából hátra is tekinteni, hogy az út során nem veszítünk-e el valamit. Megőrizzük-e azon kognitív műveletek képességeit, amelyek a keresést, rendszerezést, megértést szolgálták? Megválaszolendő, aktuális kérdések ezek, amikor már nemcsak az internetes mémek figurázzák ki a ma emberének kognitív képességeit, hanem a tudomány művelői is vitáznak arról, hogy az információk mennyisége és befogadásának jellegzetességei milyen nem várt következményekkel járnak. A digitális eszközök és tartalmak közönsége egyre kevésbé szegmentálható egyszerű hozzáférési és használati dichotómiákkal. Ma már alig tapasztalhatunk különbséget az olyan alapvető ismérvekben, mint például a nem. Férfiak és nők közel ugyanolyan arányban használják az internetet, sőt a demográfiai jellegzetességek miatt az internet közönségében már többségben vannak a nők. Amikor a társadalom egyre kisebb részét alkotják a távolmaradók, előtérbe kerülnek a tartalomfogyasztási és a felhasználói tudásból fakadó vélt és valós különbségek.

A magyar internet történeteiben ott van az olvasó saját története is. Én a 2000-es évek elején kezdtem dolgozni a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen működő Információs Társadalom- és Trendkutató Központban (ITTK), és még abban az időben is volt arra példa, hogy a nem *online* média

képviselője egy-egy a világhálózathoz kapcsolódó hír szakértői kommentálása alkalmával őszinte rácsodálkozással kérdezte az ITTK kutatóit az internetről. Így két-három évtizednyi távlatból furcsán hat, ha felidézzük a magyar internet első éveinek mindennapi jellegzetességeit, például az internetről alkotott statikus képet, amikor a nyomtatott lapban rossz szintaktikával vagy egyáltalán, csak külön kérésre jelentettek meg webcímet egy-egy internetes hírrel kapcsolatban. Minden ilyen történet megőrzendő, amelyre a digitális tárolókapacitások lehetőséget is biztosítanak, azonban az eredeti források tanulmányozásának lehetősége mégsem feltétlenül adott. Sokat tehetnek az archiválásért az önkéntesen szerveződő közösségi archívumok, amelyre vonatkozóan találunk jó példákat a kötetben. A digitális információk archiválásának egyszerűsége csak első pillantásra az. A könnyedén másolható és manipulálható digitális információ a hiteles megőrzés lehetőségének kérdéseit veti fel. Az archiválás folyamatos és hiteles kell legyen ahhoz, hogy a jövőben hozzá lehessen férni az eredeti információkhoz és – ahogy Moldován István írja – „ne sötét digitális középkorként tekintsünk jelenünkre, közelmúltunkra”.

A kötet egy-egy villanásként a magyar nyelvű internet és azon belül a magyar nyelvű közösségi média népszerű tartalom-előállítóival és -megosztóival foglalkozik. A tanulmányok között helyet kap a motivációs kultúrát ironizáló, kifordító, ún. demotiváló plakátok elemzése. A közösségi média felületei között képet kaphatunk az Omega-rajongók a zenekarral kapcsolatos sajátos, rivalizáló, a *mainstream* elbeszélésekkel szemben megfogalmazott történeteivel, értelmezéseivel. A TrollFoci történetével, amely kétségtelenül az egyik legsikeresebb magyar közösségi oldal. A nosztalgiajt jeleníti meg az olyan retró tematikájú oldalak bemutatása, mint a közösségi szerkesztésű Retronóm és a Szétszedtem project vagy a kilencvenes évek második felében a hazai művészeti és hálózati kultúrát alakító Artpool, a C³ és az Éjjeli Őrjárat oldalak.

A kötet utolsó tartalmi egységében helyet kapnak az online hírmédia ikonikus szereplőit, történeteit bemutató írások. Gálik Mihállyal az Origo hírportál piacra lépését és a Magyar Telekomon belüli életét kísérhetjük végig. Az Origo hírportál 1998-ban startolt a Matáv keretei között, és 2015-ben került ki a Magyar Telekom tulajdonából. A tanulmányból megismerhetővé válnak a telekommunikációs vállalat tartalomszolgáltatói motivációi, a portál létrehozásának és piacra bocsátásának szakmai, pénzügyi és politikai vonatkozásai egyaránt. Hasonlóan átfogó szemlélettel mutatja be Tófalvy Tamás az Index átalakulását és az azt övező diskurzust, illetve foglalkozik Botházi Mária az erdélyi magyar online sajtó jellegzetességeivel és függési viszonyaival.

A magyar internet története nem kívánja az egész magyar internet történetét elmesélni. Ahogy azt a könyv szerkesztője is megfogalmazza a bevezetőben, az internetnek „sokféle, párhuzamosan egymás mellett létező változata, kultúrája van”. És valóban, szemlélve az egymást követő írásokat, az olvasó

különböző nézőpontokat, régi és új történeteket ismerhet meg, amelyek mind értékes adalékként szolgálnak a magyar internet tartalmainak, közönségének ismeretéhez.

(Tófalvy Tamás szerkesztő: A magyar internet történetei. Kultúra a digitális forradalom idején sorozat 2. Budapest: Typotex Kiadó, 2021, 192 o.)

Székelly Levente

a Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikáció és Szociológia Intézet adjunktusa,
a Mathias Corvinus Collegium Szociológia Műhely vezetője,
az Ifjúságkutató Intézet vezetője